

Tartuntatautilain kokonaisuudistus, lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle

Ympäristöterveysjaosto 04.05.2026
710/11.05.02.08/2026

Valmistelu ja lisätiedot
I kaupungineläinlääkäri-hygieenikko Tiina Tiainen
etunimi.sukunimi@porvoo.fi

Sosiaali- ja terveysministeriö pyytää Porvoon ympäristöterveydenhuollolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi tartuntatautilaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä ehdotettaisiin säädettäväksi uusi tartuntatautilaki. Lausunnot pyydetään antamaan 3.5.2026 mennessä Lausuntopalvelu.fi -sivustolla. Lausunnossa tulee mainita diaarinumero (VN/25987/2023).

Tartuntataudit aiheuttavat merkittävää sairastavuutta ja kuolleisuutta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin. Lisäksi ne aiheuttavat mittavia tuotannonmenetyksiä muun muassa työstä poissaolojen vuoksi, joten niiden torjunta on myös taloudellisesti perusteltua. Tartuntatautiepidemioiden leviämisen ehkäisemiseksi tehtävät välttämättömät toimet saattavat häiritä vakavasti yhteiskunnan toimintaa. Vakavia häiriöitä syntyy kuitenkin myös silloin, jos merkittävä osa työvoimasta on yhtä aikaa sairaana, tai jos merkittävä määrä jostakin avainhenkilöryhmästä, esimerkiksi terveydenhuollon henkilöstöstä, sairastuu samaan aikaan. Tartuntatautilain uudistamisen välttämättömyyteen ovat kiinnittäneet huomiota eduskunta, eduskunnan oikeusasiamies, oikeuskansleri sekä lakia soveltavat tahot.

Tartuntatautilainsäädännön kokonaisuudistuksen tavoitteena on vahvistaa kansallista kykyä torjua tartuntatauteja tehokkaasti ja oikea-aikaisesti. Tavoitteena on sekä vastata päivittäisen tartuntatautien torjuntatyön tarpeisiin että mahdollistaa nopea reagointi ja riittävät toimivaltuudet paikallisten ja laajojen epidemioiden sekä pandemioiden torjumiseksi. Tartuntatautilainsäädännön uudistuksen keskeisenä tavoitteena on ehkäistä ja torjua tartuntatauteja ja niistä yhteiskunnalle aiheutuvia haittoja. Tavoitteena on mahdollistaa joustava ja riskiperusteinen torjuntakeinojen käyttö perusoikeudet huomioiden.

Ympäristöterveydenhuollon päällikkö

Ympäristöterveysjaoston merkitsee tiedoksi oheisen lausunnon:

Ehdotetussa tartuntatautilaissa ei ole säännöksiä mahdollisesti tartuntavaarallisten vainajien käsittelystä, hautaukseen liittyvistä rajoituksista eikä tartuntataudeista johtuvaan tavanomaista korkeampaan kuolleisuuteen varautumisesta. Terveysturvallisuusasetuksen 41 §:ssä (1280/1994) on säädetty

vainajan kuolinsyyn selvittäjälle velvoite tartuntavaarasta ilmoittamisesta vainajia käsitteleville. Myös terveydensuojeluviranomainen tarvitsee tietoa vainajan mahdollisesta tartuntavaarallisuudesta valmistellessaan lupaa haudatun ruumiin siirtoon (TsA 1280/1994 42 §) tai ruumiin kansainväliseen kuljetukseen (Asetus 13/1989 ruumiiden kuljettamista koskevan sopimuksen voimaansaattamisesta). Edellä kuvattuun liittyen tartuntatautilakiin olisi hyvä lisätä tarvittavat viittaukset muuhun lainsäädäntöön.

Kunnalle tai kunnan elintarvikevalvonta-, terveydensuojelu- ja eläinterveysviranomaisille aiheutuvien kustannusten kompensointia ei ole taloudellisten vaikutusten arvioinnissa otettu huomioon eikä ehdotetussa tartuntatautilaissa. Lain perusteluissa (kappale 4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen) on käsitelty kunnille ja hyvinvointialueille aiheutuvat vaikutukset yhdessä, vaikka ne ovat toisistaan erillisiä itsehallinnollisia organisaatioita ja hyvinvointialueet lisäksi puhtaasti valtion rahoittamia. Kunnalle sekä kunnan elintarvikevalvonta- ja terveydensuojeluviranomaisille aiheutuu lakiehdotuksessa säädettävistä uusista tehtävistä suoria kustannuksia tehtävien toteuttamisesta sekä henkilöstön kouluttamisesta ja perehdyttämisestä. Lisäksi kunnan elintarvike- ja terveydensuojeluviranomaisille aiheutuu tulonmenetyksiä, jos valvontaa joudutaan suuntaamaan suunnitelman mukaisesta ja tuloa tuottavasta valvonnasta kiireelliseen tartuntatautilain nojalla annettujen määräysten valvontaan ja tartuntatautilain nojalla annettavien päätösten ja määräysten valmisteluun. Ehdotetun lain perustelujen mukaan valvottavia kohteita voisi esimerkiksi epidemia- tai pandemiatilanteessa olla paljon, jolloin Lupa- ja valvontaviraston, Liikenne- ja viestintäviraston, hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän mahdollisuudet tehdä tarkastuksia olisivat todennäköisesti rajalliset, ja tarkastustoiminnassa todennäköisesti jouduttaisiin tukeutumaan merkittävästi myös kunnan ympäristöterveydenhuollon tekemiin tarkastuksiin. Porvoon ympäristöterveydenhuolto muistuttaa, että Orpon hallituksen hallitusohjelmassa valtio on sitoutunut kompensoimaan kunnille asetettavat uudet tehtävät ja velvoitteet sekä mahdolliset tehtävien laajennukset rahoittamalla ne täysimääräisesti tai purkamalla muita velvoitteita. Edellä kuvatun perusteella tulisi kustannusten kompensatiosta säätää uudessa tartuntatautilaissa.

Ehdotetun tartuntatautilain 5 §:ssä säädettäisiin tartuntatautilain mukaisten viranomaisten yleisistä velvollisuuksista sekä viranomaisten velvollisuudesta tehdä yhteistyötä. Säännös on sinänsä selkeä, mutta sanamuoto rajaa varautumisveloitteen vain kunkin viranomaisen omaan toimialaan kuuluviin tehtäviin. Esimerkiksi kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisille laajoissa tartuntatautiepidemioissa, pandemioissa ja muissa vastaavissa terveydenhuollon häiriötilanteissa säädettävät tehtävät eivät sisältyisi niiden varautumisveloitteeseen. Porvoon ympäristöterveydenhuolto katsoo, että edellä mainittuihin tilanteisiin varautuminen yhdessä kaikkien tilanteen hoitoon osallistuvien viranomaisten kanssa olisi ensiarvoisen tärkeää ja toivoo, että asiasta säädettäisiin myös

uudessa tartuntatautilaissa.

6 §:ssä säädettäisiin valtakunnallisesta torjuntatyöstä ja siinä myös nimettäisiin Maailman terveysjärjestön kansainvälisen terveyssäännösten (2005) tarkoittama IHR-viranomainen sekä yhteysviranomainen Suomessa. Tämä on parannus verrattuna voimassa olevaan tartuntatautilakiin.

9 ja 41 §:ssä säädettäisiin muista kunnalle ehdotetussa tartuntatautilaissa säädettävistä velvoitteista – kunnan velvoitteesta tehdä yhteistyötä HUS-yhtymän ja hyvinvointialueen kanssa tartuntatautien torjuntatyössä sekä kunnalle säädettävästä uudesta velvoitteesta kerätä jätevesiseurantanäytteitä THL:n määräyksen mukaisesti. Yhteistyövelvoitteen sisältöä ei ole avattu ehdotetussa laissa tai sen perusteluteksteissä tarkemmin. Tartuntatautien torjunnan edellyttäessä hygieniatoimenpiteitä tai toiminnan rajoittamista, ovat kunnan asukkaalleen järjestämät palvelut samassa asemassa kuin yritysten tuottamat palvelut eikä niiden osalta ole tarvetta säätää kunnalle erityistä yhteistyövelvoitetta. Ehdotetun lain 12 §:n (Valtion viranomaisten osallistuminen tartuntatautilain torjuntatyöhön) perusteluissa viitataan kunnallisiin viranomaisiin, jotka voisivat hoitaa ”paikallisia järjestelyjä”. Kappaleessa 4.2.1.1 Vaikutukset julkiseen talouteen, on lisäksi maininta kunnille eristämisestä aiheutuvista mahdollisesti merkittävistä lisäkustannuksista, mutta esimerkiksi eristämistä koskevassa 63 §:ssä ei ole mainittu kunnille säädettävistä velvoitteista. Jotta kunnat voivat varautua tartuntatautilain mukaisiin tehtäviinsä, tulisi niistä säätää riittävän selkeästi. Suomen perustuslain 121 § edellyttää, että kunnalle annettavista tehtävistä säädetään lailla.

11 §:ssä säädettäisiin tartuntatautien torjunnan asiantuntijaelimistä. Elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvittämiseksi perustetun ryhmän osalta tulisi pykälässä olla selkeyden vuoksi viittaus valtioneuvoston asetukseen 1365/2011. Asetuksen 4 § :n mukaan kunnan elintarvikevalvontaviranomaisen ja terveydensuojeluviranomaisen tulee yhdessä nimetä epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmä.

30 §:ssä säädettäisiin lääkärin, hammaslääkärin ja tartuntatautitutkimuksia tekevän laboratorion ilmoitusvelvollisuudesta hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisille. Ehdotetun lain mukaan 28 §:ssä määritellyn ilmoitusvelvollisen on salassapitosäännösten estämättä ilmoitettava epäilemästään tai toteamastaan veden välityksellä leviävästä epidemiasta ja muusta elinympäristön mikrobien aiheuttamasta tartunnasta oman alueensa terveydensuojeluviranomaiselle, eläimen levittämästä tartunnasta alueensa eläinterveysviranomaiselle sekä elintarvikkeiden välityksellä leviävästä tartunnasta alueensa elintarvikevalvontaviranomaiselle. Koska tartuntatautitutkimuksia tekevät laboratoriot sekä potilaan käyttämät yksityiset lääkäri- ja hammaslääkäripalvelut voivat sijaita myös muualla kuin potilaan asuinkunnassa ja kyseessä on todennäköisesti viranomaisten kiireellisiä toimenpiteitä edellyttävä tilanne, tulisi ilmoitus säätää tehtäväksi suoraan potilaan asuinkunnan viranomaisille.

31 §:ssä säädettäisiin zoonooseista ja eläintautitapauksista ilmoittamisesta. Ilmoitusvelvollisuus koskee vastavuoroisesti hyvinvointialuetta ja HUS-yhtymää sekä Ruokavirastoa. Kunnan eläinterveysviranomaiselle ei säädettäisi ilmoittamisvelvollisuutta vaan ilmoituksen tekisi Ruokavirasto. Tämä järjestely voi hidastaa tiedon siirtymistä, kun zoonoottista eläintautidiagnoosia ei ole vielä laboratoriotutkimuksin varmennettu.

36 §:ssä säädettäisiin hoitoon liittyvien infektioiden sekä lääkkeille erittäin vastuskykyisten mikrobien rekistereistä, joita Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos ylläpitäisi. Porvoon ympäristöterveydenhuolto katsoo, että eläinlääkinnässä todettujen vastustuskykyisten mikrobien rekisteröintijärjestelmään olisi paikallaan viitata ainakin ehdotetun lain perusteluteksteissä.

59 §:ssä säädettäisiin tavarán ja tuotteen puhdistuksesta, karanteenista tai hävittämisestä. Sisällöllisesti sääntely säilyisi suurelta osin ennallaan. Säännösehdotusta koskevien perustelutekstien mukaan puhdistamiseen liittyvät toimet olisi tarkoituksenmukaista tehdä yhteistyössä kunnan terveydensuojelun kanssa. Terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä olisi tilanteessa 5 §:ssä säädettävien yleisten velvollisuuksien perusteella tukea asiantuntemuksellaan virkasuhteista hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän tartuntataudeista vastaavaa lääkäriä tai kiireellisessä tilanteessa muuta julkisessa terveydenhuollossa toimiva laillistettua lääkäriä hänen päättäessään tavarán tai tuotteen puhdistamisesta yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen ehkäisemiseksi sekä hänen varmistuessaan puhdistuksen toteutumisesta ja onnistumisesta. Porvoon ympäristöterveydenhuolto katsoo, että lääkärin tulisi tehdä yhteistyötä myös Ruokaviraston tai kunnaneläinlääkärin (kunnan eläinterveysviranomaisen), jos eläin on tarpeen asettaa karanteeniin ihmisille yleisvaarallisen tartuntataudin vaaran vuoksi. Ihmisille yleisvaaralliset taudit eivät sinänsä kuulu eläintautilain soveltamisalaan. Ehdotetussa laissa ei säädettäisi tavarán ja tuotteen puhdistuksen, hävittämisen tai karanteenin valvonnasta. Porvoon ympäristöterveydenhuolto ehdottaa, että myös 59 §:n nojalla säädetyn puhdistuksen ja hävittämisen valvonnasta säädettäisiin 84 §:ssä. Tämä mahdollistaisi terveydensuojeluviranomaisen ja puhdistustoimenpiteistä päättävän lääkärin tehokkaamman yhteistyön esimerkiksi WHO:n terveyssäännösten mukaisessa ulkomaanliikenteen alusten valvonnassa.

Luvussa 6 säädettäisiin tartunnan leviämistä ehkäisevistä toimenpiteistä. Valmisteluaineiston mukaan voimassa olevaan tartuntatautilakiin sisältyvä vaatimus terveysselvityksestä tiettyjä työtehtäviä varten ehdotetaan säilytettäväksi, mutta selväten kohderyhmiä ja järjestämisvastuita. Voimassa olevan tartuntatautilain 56 §:n mukainen vaatimus salmonellatartuntaa koskevan terveydentilan selvityksestä työtehtävää varten puuttuu lakiehdotuksesta kokonaan. Valmisteluaineistossa ei ole mainittu perusteluja selvitysvaatimuksen poistamiselle. Suurin osa salmonellatartunnoista saadaan ulkomailta. Porvoon

ympäristöterveydenhuolto katsoo, että elintarvikehuoneistossa suoritettavissa tehtävissä, joissa käsitellään pakkaamattomia ja kuumentamattomina tarjottavia elintarvikkeita tulisi jatkossakin edellyttää terveydentilaselvitystä ja siihen sisältyvää kliinisten näytteiden tutkimusta henkilöiltä, joiden perustellusta syystä voi epäillä sairastavan salmonellan aiheuttamaa suolistoinfektiota. Samalla on syytä harkita, tulisiko vaatimusta terveydentilan selvityksestä laajentaa koskemaan myös useimmiten ulkomailta lähtöisin olevien Shigella-tartuntojen leviämisen ehkäisemistä. Porvoon ympäristöterveydenhuolto katsoo, että ehdotettu terveydentilaselvitystä koskevan vaatimuksen poistaminen tartuntatautilaista on ristiriidassa Suomen kansallisten salmonellavapaustavoitteiden kanssa, joista säädetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 2160/2003, salmonellan ja muiden elintarvikkeiden kautta tarttuvien tiettyjen zoonoosien aiheuttajien valvonnasta ja zoonooseista annetusta maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa (316/2021).

52 §:ssä säädettäisiin rokotuksista asiakkaiden ja potilaiden suojaamiseksi. Vaatimukset koskisivat sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelutuottajien henkilöstöä sekä niille palveluja tarjoavien tahojen henkilöstöä. Terveydensuojelu- ja elintarvikevalvonnan henkilöstö valvoo esimerkiksi sosiaalialan hoivalaitosten sekä tehostetun palveluasumisen yksiköiden asiakastiloja sekä elintarvikkeiden valmistusta ja jakelua. Tarkastukset eivät ole päivittäisiä. Lakiluonnoksen perusteluteksteissä olisi hyvä linjata myös valvontahenkilöstön tehtäväkuvaan liittyviä perusteita rokotusvaatimuksille.

79 §:ssä säädettäisiin poikkeuksista tartuntatautilain nojalla asetettuihin velvoitteisiin. Sen mukaan säädetyt velvoitteet eivät saa estää kenenkään oikeutta lakisääteisiin tai välttämättömiin palveluihin, oikeutta saada asiansa käsitellyksi toimivaltaisessa viranomaisessa eivätkä ne saa estää virkamiestä hoitamasta virkatehtäviään. Säännösehdotuksen muotoilua on syytä korjata, koska termi ”virkamies” kattaa vain valtion palveluksessa olevat viranhaltijat sulkien pois esimerkiksi kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikeviranomaisien valvontahenkilöstön. Ehdotus uudeksi sanamuodoksi: ...ei saa estää valvontaviranomaisen palveluksessa olevaa henkilöstöä suorittamasta virkatehtäviään.

84–86 §:ssä säädettäisiin mm. kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisien uusista tehtävistä kuten tiloja ja toimintaa koskevien torjuntatoimien valvonnasta, tarkastus- ja tiedonsaantioikeuksista sekä määräyksistä ja pakkokeinoista. Edellä mainitut tehtävät sekä 41 §:ssä säädettävä kunnan velvollisuus jätevesiseurantaan liittyvään näytteenottoon ovat siis kunnalle täysin uusia tehtäviä ja ehdotetun tartuntatautilain perusteluissa kappaleessa 11.13 Kunnallinen ja muu itsehallinto oleva päinvastainen väite on virheellinen. Sinänsä tartuntatautilakiehdotuksen uudet valvontatehtävät sopivat ympäristöterveydenhuollon eli kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen tehtäväkokonaisuuteen hyvin. Jätevesiseurannan näytteenottovelvoite tulisi sen sijaan osoittaa

suoraan jäteveden puhdistuksesta vastaaville vesihuoltolaitoksille.

Huomioita 84, 85 ja 86 §:stä kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisen näkökulmasta:

- Kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikeviranomaisille säädetyt uudet tehtävät eivät saa vaarantaa lakisääteistä terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaa. Kunta voi jättää hoitamatta kiireettömät lakisääteiset tehtävät, kun valtioneuvosto on poikkeusoloissa säätänyt asetuksen valmiuslaissa nimetyistä viranomais tehtävistä luopumisesta tilapäisesti väestön sosiaali- ja terveydenhuollon (ja ympäristöterveydenhuollon kiireellisten tehtävien) turvaamiseksi

- 84 § on vaikeaselkoinen. Jos lupa- ja valvontaviranomaisille säädetty valvontatehtävä 81 ja 82 § nojalla tehtyjen päätösten tai annettujen asetusten osalta liittyy viraston vastuulla olevaan torjuntatyön valvontaan, olisi niihin liittyvistä tehtävistä säädettävä 83 §:ssä. Nykyinen sanamuoto viittaa siihen, että vain Lupa- ja valvontavirasto valvoo 81 ja 82 §:n nojalla annettuja määräyksiä /asetuksia.

- 85 §:n mukaan kunnan valvontaviranomaisilla olisi oikeus tehdä tarkastus tartuntatautilain nojalla vain oman valvontansa yhteydessä sekä säännöksessä erikseen määriteltyjen viranomaisien pyynnöstä ellei kyse ole vakavasta terveydenhuollon häiriötilanteesta tai pandemiasta. Porvoon ympäristöterveydenhuolto huomauttaa, että kunnan viranomaiset valvovat säännöllisesti omassa toiminnassaan ainoastaan hyvin pientä osaa oleskeluhuoneistoista. Kunnan terveydensuojeluviranomaisien säännöllisesti valvomat ilmoitusvelvolliset oleskeluhuoneistot käyvät ilmi Terveydensuojelulain liitteestä. Kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset valvovat säännöllisesti ainoastaan oleskeluhuoneistoja, joissa tapahtuu merkittävämpää elintarvikkeiden myyntiä tai tarjoilua.

- 86 §:n 2. momentti on vaikea selkoinen. Siinä viitataan sekä 86 §:n 1. ja 2. momenttiin.

Ehdotetussa tartuntatautilain 86 §:ssä säädettäisiin mm. kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikeviranomaisille annettavasta uudesta toimivallasta määrätä korjaamaan puutteet, jos ne havaitsevat tartuntatautilain nojalla annettujen määräysten vastaista toimintaa, sekä tarvittaessa keskeyttää toiminta, jos havaittuja puutteita ei korjata määräaikaan mennessä tai velvoitteita on rikottu olennaisesti. Tartuntatautilakiin on syytä lisätä kunnan elintarvike- ja terveydensuojeluviranomaisille (monijäseniset toimielimet) oikeus siirtää toimivaltaansa alaisilleen viranhaltijoille, jotta kiireellisiä toimia edellyttävässä laajassa tartuntatautilanteessa tai terveydenhuollon häiriötilanteessa ei aiheutuisi turhia viiveitä päätösten antamiseen ja toimeenpanoon.

Lakiehdotuksen 105 §:ssä säädetään poliisin, pelastusviranomaisen, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen tai Tullin velvollisuudesta antaa virka-apua tietyille tartuntatautilaissa nimetyille viranomaisille. Kunnan elintarvikevalvonta-, terveydensuojelu- ja eläinterveysviranomaisilla ei olisi ehdotuksen mukaan olisi oikeutta saada virka-apua tartuntalain mukaiseen valvontaan em. viranomaisilta, mikä käytännössä estäisi valvonnan toteutumisen

toiminnanharjoittajan vastustaessa tarkastusta. Porvoon ympäristöterveydenhuolto katsoo, että kunnan terveydensuojelu- ja elintarvikeviranomaiset tulisi lisätä 105 §:n listaan virka-apuun oikeutetuista viranomaisista.

Päätöksen täytäntöönpanosta säädetään ehdotetun tartuntatautilain 107 §:ssä. Ehdotuksen mukaan 14–15, 58–66 ja 70–78 §:ssä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön heti muutoksenhausta huolimatta. Kunnan elintarvikevalvonta- ja terveydensuojeluviranomaisen 86 §:n nojalla antamaa määräystä ja toiminnan keskeyttämiss päätöstä ei siten voisi panna välittömästi täytäntöön, vaikka silloin on jo kyseessä tartuntatautilain velvoitteiden laiminlyönnistä ja siten myös tartuntataudin leviämisen riskistä. Porvoon ympäristöterveydenhuolto katsoo, että myös 86 §:n mukaisten päätösten tulee olla täytäntöön pantavissa heti mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

Porvoon ympäristöterveydenhuollolla ei ole asiasta muuta huomautettavaa.